

STALIN'S POLICY BEFORE THE 1940 PACT OF THREE
სტალინის პოლიტიკა 1940 წლის სამთა პაქტის დადების წინ

VAZHA CHOCHIA

Doctor of History, Associated
professor of Gori State Teaching University.

Town Gori, Chavchavadze Avenue 53.

ORCID ID: 0000-0003-1500-279X

v.chochia@mail.ru

+995 591-65-68-35

Abstract

The article shows the foreign policy of the Soviet Union during this period, given its characteristic nature, which was often a source of diplomatic mistakes. Stalin hated the West, which made it difficult for him to assess events objectively and to identify the strategic and tactical intentions of the adversary. Such an approach led to the fact that Stalin refused to ally with the Western powers and signed a non-aggression pact with Germany on August 24, 1939, signed by Foreign Ministers Molotov and Ribbentrop. It would have been natural for Stalin to have chosen England and France as partners, thus weakening Germany's aggressive actions, but the Munich Agreement of 1938 left Stalin with doubts about London and Paris. Stalin was well aware that concluding a friendly treaty with an obvious enemy was not subject to any logic, but in the current situation, Stalin considered it more favorable to conclude a short-term treaty with Hitler to avoid an impending war. At the same time, unlike the West, Berlin offered the Soviet Union the prospect of additional material and territorial benefits. Hitler welcomed the signing of the Non-Aggression Pact because it meant that Germany would not have to fight on two fronts. At the time of the pact, Stalin's relationship with Hitler was based on the assumption that any German attempt to invade France would be delayed and that Hitler would not be able to shift his attention to the Soviet Union. This assumption of Stalin turned out to be wrong. He was surprised when news was received in Moscow on August 17 that the Germans had entered Paris. Hitler was just waiting for the right time to start a large-scale war with the Soviet Union. This became clear when on December 16, 1940, Hitler approved a plan to attack the Soviet Union under the name "Barbarossa".

Under the agreement with Stalin, the German leadership maintained friendly neutrality towards the aggressive action of the Soviet Union in the Baltics. The result was that by the end of July 1940, three Baltic states had disappeared from the political map of Europe. World public opinion strongly condemned the actions of the Soviet Union, assessed it as aggressive and did not recognize the annexation of the Baltic states. Moscow was also active in Romania and demanded the extradition of Bessarabia and northern Bukovin, otherwise threatening to use force. They feared the possibility of Soviet troops entering Berlin, cutting off Germany from Romania's rich oil and food resources. Under pressure from Berlin, Romania surrendered, although only the northern part of Bukovin was ceded to the Soviet Union through the city of Chernovets. Moscow's attitude towards Romania has worsened relations between Moscow and Berlin because Romanian oil resources were essential to the German military economy. The situation was also complicated by the claims of Bulgaria and Hungary on the territory of Romania, because in case of war, Soviet troops would enter Romania.

A new threat to international relations came at the end of September 1940, when on September 27 a pact of three states (Germany, Italy, Japan) was signed for 10 years. It was the consolidation of the forces of the aggressor countries that posed an obvious threat to peace. Instead

of objectively assessing this event, the Moscow-influenced media stirred up anti-British and anti-American hysteria and regarded Western states as the main enemies of the Soviet Union. Stalin will soon see the consequences of this blunder when the country is in great trouble as a result of the German artillery attack on June 22, 1941. Hitler was preparing to attack Stalin by misleading Stalin by offering him a joint policy aimed at dividing the British Empire on the condition that the Soviet Union join a pact of three states, but without it, the imperial ambitions of the two dictators would only be thwarted.

Keywords: Stalin, Molotov, Hitler, Ribentrop, Moscow, Berlin.

ვაჟა ჩოჩია

ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი
გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი.
ქ. გორი, ჭავჭავაძის გამზირი 53.
ORCID ID: 0000-0003-1500-279X
v.chochia@mail.ru
+995 591-65-68-35

აბსტრაქტი

სტალიაში ნაჩვენებია საბჭოთა კავშირის საგარეო პოლიტიკა აღნიშნულ პერიოდში, მისთვის დამახასიათებელი ხასიათის გათვალისწინებით, რაც ხშირად დიპლომატიური შეცდომების წყარო იყო. სტალინი დასავლეთის მიმართ სიძულვილს იჩენდა, ამის გამო მას უჭირდა მოვლენების ობიექტურად შეფასება და მოწინააღმდეგის სტრატეგიული და ტაქტიკური ჩანაფიქრის ამოცნობა. ასეთმა მიდგომამ განაპირობა ის გარემოება, რომ სტალინმა უარი თქვა დასავლეთის სახელმწიფოებთან კავშირზე და 1939 წლის 24 აგვისტოს გერმანიასთან გააფორმა თავდაუსხმელობის პაქტი, რომელსაც ხელი მოაწერეს საგარეო საქმეთა მინისტრებმა მოლოტოვმა და რიბენტროპმა. ბუნებრივი იქნებოდა, რომ სტალინს პარტნიორად ინგლისი და საფრანგეთი აერჩია და ამით გერმანიის აგრესიული ქმედებები შეესუსტებინა, მაგრამ 1938 წლის მიუნხენის გარიგებამ სტალინს ეჭვები გაუჩინა ლონდონისა და პარიზის მიმართ. სტალინს კარგად ესმოდა, რომ აშკარა მტერთან მეგობრული ხელშეკრულების დადება არავითარ ლოგიკას არ ექვემდებარებოდა, მაგრამ შექმნილ სიტუაციაში, სტალინმა უფრო ხელსაყრელად მიიჩნია ჰიტლერთან მოკლევადიანი ხელშეკრულების დადება, მოახლოებული ომის თავიდან აცილების მიზნით. იმავე დროს, დასავლეთისგან განსხვავებით, ბერლინი მოსკოვს სთავაზობდა დამატებითი მატერიალური და ტერიტორიული სარგებლის პერსპექტივას. ჰიტლერი აღფრთოვანებით შეხვდა თავდაუსხმელობის პაქტის ხელმოწერას, რადგან ეს ნიშნავდა, რომ გერმანიას არ მოუხდებოდა ორ ფრონტზე ბრძოლა. პაქტის გაფორმების პერიოდში, სტალინის ურთიერთობა ჰიტლერთან იმ ვარაუდს ემყარებოდა, რომ გერმანიის ნებისმიერი მცდელობა, დაეპყრო საფრანგეთი, დროში გაიწელებოდა და ჰიტლერი ვერ შეძლებდა ყურადღება საბჭოთა კავშირზე გადაეტანა. სტალინის ეს ვარაუდი მცდარი აღმოჩნდა. ის გაკვირვებული იყო, როცა 17 აგვისტოს მოსკოვში მიიღეს ცნობა, რომ გერმანელები პარიზში შევიდნენ. ჰიტლერი მხოლოდ ხელსაყრელ დროს ელოდა მასშტაბური ომის გასაჩაღებლად საბჭოთა კავშირთან. ეს ნათელი გახდა, როდესაც 1940 წლის 16 დეკემბერს ჰიტლერმა მოიწონა საბჭოთა კავშირზე თავდასხმის გეგმა "ბარბაროსას" სახელწოდებით.

სტალინთან შეთანხმების თანახმად, გერმანიის ხელმძღვანელობა ინარჩუნებდა მეგობრულ ნეიტრალიტეტს ბალტიისპირეთში საბჭოთა კავშირის აგრესიული მოქმედების

მიმართ. ამის შედეგი იყო ის, რომ 1940 წლის ივლისის ბოლოს ბალტიისპირეთის სამი სახელმწიფო გაქრა ევროპის პოლიტიკური რუკიდან. მსოფლიო საზოგადოებრივმა აზრმა მკვეთრად დაგმო საბჭოთა კავშირის მოქმედება, შეაფასა ის აგრესიად და არ ცნო ბალტიისპირეთის სახელმწიფოების ანექსია. მოსკოვი ასევე აქტიურობდა რუმინეთში და მოითხოვდა ბესარაბიისა და ჩრდილოეთ ბუკოვინის გადაცემას, წინააღმდეგ შემთხვევაში ძალის გამოყენებით იმუქრებოდა. ბერლინში ემინოდათ საბჭოთა ჯარების შესვლის შესაძლებლობისა, რაც რუმინეთის ნავთობისა და სურსათის მდიდარი რესურსებისაგან მოწყვეტდა გერმანიას. ბერლინის ზეწოლით რუმინეთმა დათმო, თუმცა საბჭოთა კავშირს გადაეცა მხოლოდ ბუკოვინის ჩრდილოეთი ნაწილი ქალაქ ჩერნოვიცით. მოსკოვის დამოკიდებულებამ რუმინეთისადმი გააუარესა ურთიერთობები მოსკოვსა და ბერლინს შორის, რადგან რუმინეთის ნავთობის რესურსები აუცილებელი იყო გერმანიის სამხედრო ეკონომიკისთვის. მდგომარეობას ართულებდა აგრეთვე ბულგარეთისა და უნგრეთის პრეტენზიები რუმინეთის ტერიტორიაზე, რადგან ომის შემთხვევაში საბჭოთა ჯარები შევიდოდნენ რუმინეთში.

საერთაშორისო ურთიერთობებს ახალი საფრთხე დაემუქრა 1940 წლის სექტემბრის ბოლოს, როცა 27 სექტემბერს ხელი მოაწერეს სამი სახელმწიფოს პაქტს (გერმანია, იტალია, იაპონია) 10 წლით. ეს იყო აგრესორი ქვეყნების ძალთა კონსოლიდაცია, რომელიც აშკარა საფრთხეს წარმოადგენდა მშვიდობისათვის. ამ მოვლენის ობიექტურად შეფასების ნაცვლად, მოსკოვის გავლენით მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები აღვივებდნენ ანტიბრიტანულ და ანტიამერიკულ ისტერიას და დასავლეთის სახელმწიფოებს საბჭოთა კავშირის მთავარ მტრებად მიიჩნევდნენ. ამ უხეში შეცდომის შედეგებს სტალინი მალე დაინახავს, როცა ქვეყანას დიდი უბედურება დაატყდება თავს გერმანიის მუხანათური თავდასხმის შედეგად 1941 წლის 22 ივნისს. ჰიტლერი ემზადებოდა რა საბჭოთა კავშირზე თავდასხმისათვის სტალინის შეცდომაში შესაყვანად სთავაზობდა მას ერთობლივი პოლიტიკის გატარებას, რომელიც მიზნად ისახავდა ბრიტანეთის იმპერიის გაყოფას იმ პირობით, თუ საბჭოთა კავშირი შეუერთდებოდა სამი სახელმწიფოს პაქტს, მაგრამ ამის გარეშეც, ორი დიქტატორის იმპერიური ამბიციები მხოლოდ მათ დაპირისპირებას უნდა გადაეწყვიტა.

საკვანძო სიტყვები: სტალინი, მოლოტოვი, რიბენტროპი, მოსკოვი, ბერლინი.

შესავალი

საბჭოთა კავშირის საგარეო პოლიტიკა აღნიშნულ პერიოდში, სუბიექტური და ობიექტური მიზეზების გამო, აგრესიულ ხასიათს ატარებდა. აქედან გამომდინარეობდა საბჭოური დიპლომატიის უხეში შეცდომები, რომლებიც ძვირად უჯდებოდა ქვეყანას. „დასავლეთის დემოკრატიებისადმი“ სტალინის პათოლოგიური სიძულვილი საშუალებას არ აძლევდა მას ობიექტურად შეეფასებინა თავისი პარტნიორის ადოლფ ჰიტლერის სტრატეგიული და ტაქტიკური ჩანაფიქრი. სტალინი თავის პოლიტიკას სულ უფრო უკავშირებდა „მესამე რაიხის“ მისწრაფებებს და ამდენად, დასავლეთის სახელმწიფოებთან რაიმე შეთანხმების მიღწევისათვის, პრაქტიკულად, ცოტა შესაძლებლობა რჩებოდა. განსაკუთრებით კარგი ურთიერთობები ჩამოყალიბდა გერმანიასთან, 1939 წლის თავდაუსხმელობის პაქტის დადებიდან 1941 წელს ომის დაწყებამდე. „ამ ურთიერთობების თუნდაც საწყისი ეტაპი მეტად ჰარმონიული იყო. საბჭოთა კომუნისტებს და გერმანელ ნაცისტებს ბევრი რამ ჰქონდათ საერთო - არა იდეოლოგიურად, რა თქმა უნდა, არამედ პრაქტიკულ ქმედებებში. ორივე მათგანი პატივს სცემდა უხეშ ძალას; ორივეს ეზიზღებოდა ღირებულებები, რომლებიც ესოდენ ძვირფასი იყო ფრანკლინ რუზველტის მსგავსი ადამიანებისათვის - სიტყვის თავისუფლება და კანონის უზენაესობა“ (რიზი, 2016: 10). როგორც ფ. ფუკუიამა შენიშნავდა „სტალინმა და ჰიტლერმა ბოროტების სამსახურში

ჩააყენეს იმდროინდელი ტექნოლოგიებიცა და პოლიტიკური ცხოვრების ორგანიზებაც“ (ფუკუიამა, 1997: 24). საკითხთან დაკავშირებით შეიძლება გამოვყოთ ი. დოიჩერის, ლ. რიზის და ლ. სვანაძის ორიგინალური ნაშრომები, აგრეთვე დოკუმენტების კრებული სსრკ-გერმანიის ურთიერთობების შესახებ (დოიჩერი, 2014; რიზი, 2016; სვანაძე, 2010; СССР-Германия 1989).

მეთოდები

სამეცნიერო სტატიის დაწერისას გათვალისწინებული იყო კრიტიკული ანალიზის, ისტორიულ-შედარებითი და ისტორიულ-სისტემური მეთოდები. მათი გამოყენებით შესაძლებელი იყო პრობლემის დასმა და გადაჭრა; ისტორიული მოვლენების და ობიექტების შედარება გარკვეულ პერიოდში; ისტორიული პროცესების, ობიექტების ფუნქციონირებისა და განვითარების შინაგანი მექანიზმების გახსნა.

შედეგები

სტატიაში წარმოჩენილია სტალინის პოლიტიკა დასავლეთის სახელმწიფოების მიმართ, მიზეზები ასეთი დამოკიდებულების შესახებ. ნაჩვენებია თავდაუსხმელობის პაქტის გაფორმება გერმანიასთან, ამ ნაბიჯის გადადგმის სტალინისეული შეფასება და არგუმენტები. სინამდვილეში, ეს პოლიტიკა დიდი შეცდომა აღმოჩნდა და უბედურება დაატეხა თავს ქვეყანას.

სტალინის გათვლა, რომ გერმანია ჩაეფლობოდა ომში საფრანგეთთან და საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ საფრთხე შესუსტდებოდა, ასევე დიდი შეცდომა აღმოჩნდა. ეს იმის შედეგი იყო, რომ სტალინის აგრესიულ დამოკიდებულებას მეზობელი ქვეყნების მიმართ, დრომდე ჰიტლერის მხარდაჭერა ჰქონდა, რაც ილუზიებს უქმნიდა სტალინს.

1940 წლის 27 სექტემბერს სამმა აგრესიულმა სახელმწიფომ (გერმანია, იტალია, იაპონია) ხელი მოაწერა სამთა პაქტის შექმნას, რამაც დიდი საფრთხე შეუქმნა მშვიდობას მთელ მსოფლიოში. იმის ნაცვლად, რომ დაეგმო ეს მოვლენა, სტალინი პირიქით დადებითად შეხვდა მას, რაც გამოწვეული იყო მისი პოზიციით, რომ საბჭოთა კავშირის მთავარ მტრებად მიიჩნეოდა დასავლეთის სახელმწიფოებს და არა გერმანიას. სტალინის ამ მცდარი პოლიტიკის შედეგად, მოკლე ხანში, მთელი ქვეყანა კატასტროფის წინაშე აღმოჩნდა.

მსჯელობა

1939 წლის აგვისტოს დასაწყისში ლონდონმა და პარიზმა მოსკოვში სამხედრო მისიები გააგზავნეს, მაგრამ მოლაპარაკებები უშედეგოდ დამთავრდა. სტალინს ეშინოდა, რომ შესაძლო იყო დასავლეთისგან იზოლირებული საბჭოთა კავშირი გერმანული აგრესიის შემდეგი მსხვერპლი გამხდარიყო (დოიჩერი, 2014:115). ამ გარემოებამ უბიძგა სტალინს დიპლომატიურად ემოქმედა. მან ”ფართოდ გააღო ბრიტანეთთან და საფრანგეთთან მოლაპარაკებების კარი და პარალელურად ოდნავ შეაღო უკანა კარი, საიდანაც შემდგომში რიბენტროპმა შეაბიჯა” (დოიჩერი, 2014: 110-111). სტალინის ვარაუდით, ლონდონი და პარიზი გერმანული მილიტარიზმის აღორძინებას შეგუებული იყვნენ, რადგან იმედი ჰქონდათ, რომ ის საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ იქნებოდა მიმართული (დოიჩერი, 2014: 101, 107). ზოგიერთი დასავლელი ლიდერის აზრით, ნაციზმი საიმედო ბარიერი იყო ბოლშევიზმისგან დასაცავად და ცოტას ეგონა, რომ ეს ბარიერი დროთა განმავლობაში მძლავრ სამხედრო მანქანად გადაიქცეოდა (დოიჩერი, 2014: 101).

1939 წლის აგვისტოში ბერლინში მიმდინარეობდა სავაჭრო მოლაპარაკება გერმანიასა და საბჭოთა კავშირს შორის ვაჭრობის შესახებ, რომელიც 19 აგვისტოს დასრულდა ხელშეკრულების ხელმოწერით. ეს ვითარება გერმანიის მხარემ გამოიყენა იმისათვის, რომ საბჭოეთს შესთავაზა თავდაუსხმელობის პაქტის დადება. უნდა აღინიშნოს, რომ ამ მცდელობას მოსკოვი, დასაწყისში, თავშეკავებით შეხვდა. ამ სიტუაციაში, ჰიტლერმა პირადად მისწერა წერილი სტალინს, რათა ნება დაერთო რიბენტროპისათვის მოსკოვში ჩასულიყო და განეხილათ შეთანხმება თავდაუსხმელობის შესახებ (Киссинджер, 1997: 299; რიზი, 2016: 18). ამ წერილს შედეგად მოჰყვა და რიბენტროპი 23 აგვისტოს ჩავიდა მოსკოვში. ჰიტლერს უმოკლეს ხანში პოლონეთში შეჭრა სურდა, რომ მისი აზრით, დაებრუნებინა გერმანული ტერიტორიები - ქალაქი დანციგი, დასავლეთ პრუსია და პოზნანის მიმდებარე გერმანული მიწები. ამასთანავე, ჰიტლერს სურდა პოლონეთის ნაყოფიერი მიწებიც ჩაეგდო ხელში, თუმცა იცოდა, რომ პოლონეთში შეჭრა დიდ ბრიტანეთთან და საფრანგეთთან ომის რისკს შეიცავდა. ასეთ სიტუაციაში, ბერლინში მნიშვნელოვნად მიიჩნიეს პოტენციური მოწინააღმდეგის - საბჭოთა კავშირის ნეიტრალიზაცია, რასაც იძლეოდა თავდაუსხმელობის შესახებ ხელშეკრულების დადება. ბუნებრივია, მოსკოვს ჰქონდა შესაძლებლობა პარტნიორად დიდი ბრიტანეთი და საფრანგეთი აერჩია და ამით გერმანიის აგრესია შეესუსტებინა, მაგრამ 1938 წლის მიუნხენის გარიგებამ სტალინს ეჭვები გაუჩინა ლონდონისა და პარიზის მიმართ და როცა 27 მაისს ლონდონმა და პარიზმა მოსკოვს სამხედრო და პოლიტიკური ალიანსის გეგმა შესთავაზეს, მოლოტოვმა უარყო ის, რადგან მასში არ ჩანდა, როგორი უნდა ყოფილიყო მოსკოვის პოზიცია პოლონეთზე გერმანიის თავდასხმის შემთხვევაში (რიზი, 2016: 20).

შექმნილ სიტუაციაში, "სტალინმა უფრო ხელსაყრელად გერმანიასთან თუნდაც მოკლევადიანი ხელშეკრულების დადება მიიჩნია. კარსმოდგარი ომების თავიდან აცილების შედარებით უსაფრთხო გზების გარდა, ნაცისტები, დასავლეთის ალიანსისგან განსხვავებით საბჭოელებს დამატებითი მატერიალური და ტერიტორიული სარგებლის პერსპექტივას სთავაზობდნენ. ამ თვალსაზრისით, გერმანელების - რიბენტროპისა და შულენბურგის და საბჭოელების - სტალინისა და მოლოტოვის 1939 წლის 23 აგვისტოს შემდგარი შეხვედრის მთავარ მიზეზად საღი აზროვნება კი არა, საერთო ინტერესთა თანხვედრა უნდა მივიჩნიოთ" (რიზი, 2016: 22).

24 აგვისტოს, დამის ორ საათზე მოლოტოვმა და რიბენტროპმა ხელი მოაწერეს თავდაუსხმელობის პაქტს საბჭოთა კავშირსა და გერმანიას შორის (Судоплатов, 1997: 110). შუადამისას სტალინი და მოლოტოვი უხვად გაუმასპინძლდნენ სტუმრებს. აქ საინტერესოა სტალინის მიერ წარმოთქმული ჰიტლერის სადღეგრძელო: "რადგან ვიცი, თუ რარიგად უყვართ გერმანელებს თავისი ფიურერი, მსურს მისი სადღეგრძელო შევსვა" (Судоплатов, 1997: 24). წვეულებამ გათენებამდე გასტანა. სტალინს კარგად ესმოდა, რომ ამკარა მტერთან მეგობრული ხელშეკრულების დადება არავითარ ლოგიკას არ ექვემდებარებოდა. ალბათ ამის გამოხატულება იყო, რომ სტალინმა, ვახშობის დროს, რიბენტროპს "მოურიდებლად უთხრა, რომ სრულიად დარწმუნებული ვარო თქვენ საბჭოთა კავშირს მასზე მეტის შემოზამდე დაესხმებით თავს" (სვანაძე, 2010: 218). აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ 1941 წლის 22 ივნისს, როცა საბჭოთა ელჩს ბერლინში ს. დეკანოზოვს გადასცეს გერმანიის ნოტა ომის გამოცხადების შესახებ, მას რიბენტროპმა "სთხოვა სტალინისთვის გადაეცა, რომ იგი ამის წინააღმდეგი იყო" (სვანაძე, 2010: 219). ამ შეთანხმებამ გზა გაუხსნა ჰიტლერს, რომ პოლონეთში შეჭრილიყო 1 სექტემბერს. პოლონეთთან დადებული შეთანხმების თანახმად, დიდმა ბრიტანეთმა გერმანიას ომი გამოუცხადა. მეორე მსოფლიო ომი დაიწყო. ბერლინში დაბრუნებულ რიბენტროპს ჰიტლერმა „მეორე ბისმარკი“ უწოდა (Киссинджер, 1997: 299). ჰიტლერი იმდენად აღფრთოვანებული ყოფილა, რომ სიხარულს ვერ მალავდა (სვანაძე, 2010: 218), რადგან თავდაუსხმელობის პაქტი ორი ფრონტის თავიდან აცილებას ითვალისწინებდა.

თავდაუსხმელობის პაქტი, კრემლის აზრით, ემსახურებოდა მიზანს, რომ გერმანიასა და დასავლეთის ალიანსს შორის გაჩაღებული ომი საბჭოთა კავშირს არ შეხებოდა (რიზი, 2016: 37). აშშ პრეზიდენტ ფრანკლინ რუზველტს, საკუთარი, რეალობასთან ახლოს მყოფი პოზიცია გააჩნდა. ჯერ კიდევ აგვისტოს შუა რიცხვებში პრეზიდენტმა საბჭოთა ელჩს კონსტანტინ უმანსკის განუცხადა, რომ უსაფრთხოების მიზნით მოსკოვმა დიდ ბრიტანეთთან და საფრანგეთთან უნდა მიაღწიოს შეთანხმებას და არა ნაცისტურ გერმანიასთან. ელჩის მეშვეობით სტალინს აცნობეს, რომ "თუ ის ჰიტლერთან დაიჭერს საქმეს, მაშინ დღესავით ნათელი გახდება, რომ ჰიტლერი საფრანგეთის ოკუპაციისთანავე რუსეთს შემოუბრუნდება და მისი დაპყრობის ჯერი დადგება" (რიზი, 2016: 38).

პაქტის დადებას საბჭოთა მხარე იმულებით ღონისძიებად მიიჩნევდა (История дипломатии, 1965: 796), რადგან „მხოლოდ ინგლისისა და საფრანგეთის პოლიტიკამ აიძულა ხელშეკრულება დაედო“ (История дипломатии, 1965: 797). სინამდვილეში კი, ამ დროისათვის საქმე ეხებოდა ოთხი სახელმწიფოს კავშირის შექმნას (გერმანია, იტალია, იაპონია, სსრკ). ძნელია იმის ვარაუდი, თუ როგორ განვითარდებოდა ისტორიული მოვლენები შემდგომში ორი დიქტატორის იმპერიული ამბიციები რომ არ დაპირისპირებოდა ერთმანეთს.

როდესაც 1941 წლის 22 ივნისს ჰიტლერი ვერაგულად დაესხა თავს საბჭოთა კავშირს, სტალინმა ორი კვირის შემდეგ ბოდიში მოიხადა. 1941 წლის 3 ივლისს მან განაცხადა: "შეიძლება ვინმეს გაუჩნდეს კითხვა, რატომ გააფორმა თავდაუსხმელობის პაქტი საბჭოთა ხელისუფლებამ ისეთ გამყიდველ და ბოროტ ადამიანებთან, როგორებიც არიან ჰიტლერი და რიბენტროპი? ნუთუ საბჭოთა ხელისუფლებამ შეცდომა დაუშვა?" სტალინმა გამორიცხა ყოველგვარი შეცდომა და ილაპარაკა საბჭოთა პოლიტიკის უპირატესობებზე: "ჩვენ ქვეყანას წელიწად-ნახევრის განმავლობაში მშვიდობა შევუნარჩუნეთ და მივიღეთ შესაძლებლობა, მოგვეზადებინა ჩვენი შეიარაღებული ძალები" (დოიჩერი, 2010: 138). დროის მოგების გარდა, სტალინმა ტერიტორიები და სასურველი თავდაცვითი ზღუდეებიც მოიპოვა (დოიჩერი, 2010: 138).

თავდაუსხმელობის პაქტის დადება სინამდვილეში იმას ნიშნავდა, რომ საბჭოთა კავშირი გერმანიის მოკავშირედ ითვლებოდა. ეს იმაშიც გამოიხატა, რომ ომის საჭიროებისათვის საჭირო ნედლეულს აწვდიდა გერმანიას, ამასთანავე, სამხედრო დახმარებას უწევდა მას, თუმცა საიდუმლოდ (რიზი, 2016: 64). პაქტის გაფორმების პერიოდში სტალინის ურთიერთობა ნაცისტებთან იმ ძირითად ვარაუდს ემყარებოდა, რომ გერმანიის ნებისმიერი მცდელობა, დაეპყრო საფრანგეთი, დროში გაიწელებოდა და ჰიტლერი ვეღარ შეძლებდა ყურადღება საბჭოთა კავშირზე გადაეტანა. სტალინის ეს ვარაუდი სრულიად მცდარი აღმოჩნდა. ის გაოგნებული იყო, როცა 17 აგვისტოს მოსკოვში მიიღეს ცნობა, რომ გერმანელები პარიზში შევიდნენ. ასეთ სიტუაციაში, სტალინი იღებს გადაწყვეტილებას ასიამოვნოს ჰიტლერს და თანადგომა დაუდასტუროს. მისი მითითებით, მკვეთრად გაიზარდა გერმანიისათვის ნედლეულის მიწოდება. გაუგებარია, რატომ არ იჩენდა სტალინი სიფრთხილეს ჰიტლერული გერმანიის - იდეოლოგიური მტრის მიმართ, რომელიც მხოლოდ ხელსაყრელ დროს ელოდა მასშტაბური ომის გასაჩაღებლად. ამის გამოვლინება იყო 1940 წლის 31 ივლისს ბერგკოფში სამხედრო სარდლობასთან შეხვედრისას ჰიტლერის მოულოდნელი გადაწყვეტილება, როცა მან სარდლობას დაავალა საბჭოთა კავშირზე თავდასხმის გეგმის შემუშავება. მოგვიანებით, 1940 წლის 16 დეკემბერს ჰიტლერმა მოიწონა საბჭოთა კავშირზე თავდასხმის გეგმა „ბარბაროსას“ სახელწოდებით. მისი დირექტივა #21 გამოიცა 1940 წლის 18 დეკემბერს და "საიდუმლოების დაცვის მიზნით მხოლოდ 9 ეგზემპლარად დაბეჭდა" (სვანაძე, 2010: 125).

1940 წლის ივნისის ბოლოს ინგლისის პრემიერ-მინისტრმა უინსტონ ჩერჩილმა პირადი წერილით მიმართა სტალინს და გააფრთხილა იმ საშიშროების შესახებ, რასაც წარმოადგენდა გერმანიის აგრესია როგორც საბჭოთა კავშირის ისე ინგლისისათვის.

საოცარია, მაგრამ ფაქტია, რომ სტალინმა არ უპასუხა ამ წერილზე. ეს იყო უპასუხისმგებლობის იშვიათი ნიმუში და ინგლისის მთავრობის მეთაურის აზუჩად აგდება. უფრო მეტიც, სტალინმა ჩერჩილის წერილის შინაარსი ბერლინს აცნობა (СССР-Германия, 1989: 67).

1940 წ. ზაფხულში, ისევე როგორც 1939 წ. შემოდგომაზე სტალინი ემხრობოდა მტრულ კურსს „დასავლური დემოკრატიის“ მიმართ, უარყოფდა მათ ცდებს „მიეღწიათ თავდაცვის საერთო პოლიტიკის გატარებისა და ძალთა ევროპული ბალანსის აღდგენისათვის გერმანიის წინააღმდეგ“ (СССР-Германия, 1989: 67).

1940 წ. ივლისის შუა რიცხვებში, დიდი ბრიტანეთის ახალმა ელჩმა მოსკოვში ს. კრიპსმა, თავისი მთავრობის სახელით, ეს წინადადებები კვლავ დააყენა სტალინის წინაშე. ელჩი აღნიშნავდა, რომ ბრიტანეთის მთავრობის აზრით, „გერმანია იბრძვის ჰეგემონიისათვის ევროპაში და სურს გადაყლაპოს ყველა ევროპული ქვეყანა“, ეს კი „საბჭოთა კავშირისათვის ისეთივე საფრთხეს წარმოადგენს, როგორსაც ინგლისისათვის“ და ამიტომ ორივე ქვეყანამ უნდა მიაღწიოს ერთობლივ შეთანხმებას „საერთო პოლიტიკის“ გატარებისა და „ძალთა ევროპული ბალანსის აღდგენისათვის“. გარდა ამისა, ბრიტანეთის ელჩმა სტალინს წინადადებებით მიმართა თანამშრომლობის შესახებ: ერთობლივი „თავდაცვის პოლიტიკის“ გარდა ინგლისი სტალინს სთავაზობდა სავაჭრო ურთიერთობების მოწესრიგებას (იმ პირობით, რომ ინგლისური საქონელი გერმანიაში არ გაიყიდებოდა); საბჭოთა ხელმძღვანელობის მისწრაფების მხარდაჭერას - ეხელმძღვანელა გაერთიანებული ბალკანეთის ქვეყნებისათვის სტატუს კვოს შენარჩუნების მიზნით; საბჭოთა კავშირის ინტერესების მხარდაჭერას სრუტეების მიმართ (СССР-Германия, 1989: 67). ჯერ კიდევ 1940 წ. ივლისში ბრიტანეთის მთავრობა სტალინს სთავაზობდა მხარდაჭერას იმ მოთხოვნებში, რომლებიც რამდენიმე თვის შემდეგ საბჭოთა ხელმძღვანელობამ წამოაყენა მოლაპარაკებებისას ბერლინში 1940 წლის ნოემბერში, თუმცა ისინი ჰიტლერმა უარყო.

სტალინმა მკვეთრი ფორმით უარყო ინგლისის წინადადებანი და განაცხადა: „ვერ ვხედავ, რომ ევროპას ემუქრება რომელიმე ერთი ქვეყნის ჰეგემონია, რომ გერმანიას განზრახული ჰქონდეს ევროპის ჩაყლაპვა“. უფრო მეტიც, თავის პასუხში სტალინმა აღნიშნა, რომ კარგად იცნობდა რამდენიმე წამყვან გერმანელ სახელმწიფო მოღვაწეს და არ მიაჩნდა, რომ გერმანიის „სამხედრო წარმატებები“ წარმოადგენდა რაიმე მუქარას საბჭოთა კავშირისა და მისი მეგობრული ურთიერთობებისათვის გერმანიასთან. რაც შეეხება „ძალთა ევროპულ ბალანსს“, რომლის შესახებაც ლაპარაკობდა ინგლისის ელჩი, ამაზე სტალინმა არაორზროვნად განაცხადა, რომ საბჭოთა კავშირი „ყოველ ღონეს იხმარს, რათა ხელი შეუშალოს ევროპაში უწინდელ ძალთა ბალანსის აღდგენას“ (СССР-Германия, 1989: 68). რაც მთავარია, სტალინი აღნიშნავდა, რომ ურთიერთობანი სსრკ და გერმანიას შორის „ეფუძნება არა ცვალებად გარემოებებს, არამედ ორი ქვეყნის ძირეულ ეროვნულ ინტერესებს“ (СССР-Германия, 1989: 68). ეს ნიშნავდა, რომ სტალინის პოლიტიკამ გერმანიის მიმართ გადააბიჯა აგრესორის „დაშოშმინების“ ჩარჩოებს და გადაიქცა პოლიტიკად, რომელიც აგებული იყო იმპერიული ინტერესების ერთობლიობაზე, გარიგებაზე ტერიტორიული დაპყრობების შესახებ.

ეს ფაქტი ერთხელ კიდევ ადასტურებდა, საბჭოთა საგარეო პოლიტიკის დიდ შეცდომას, რომელიც თავისი არსით დანაშაულებრივი იყო. გარდა ამისა, საინტერესოა საბჭოთა კავშირის ხალხების რომელი „ძირეული ეროვნული ინტერესები“ შეიძლება უზრუნველყო ნაცისტურ გერმანიას თითქმის მთელი ევროპის განადგურებისა და ოკუპაციის შედეგად. რა თქმა უნდა, აქ საუბარი არ არის საბჭოთა კავშირის ხალხების ინტერესებზე, რომლებიც მუდმივად უხეშად და ცინიკურად ირღვეოდა საბჭოთა ხელმძღვანელობის და მათი გარემოცვის მიერ. ამ შემთხვევაში, ყველაფერი უბრალოდ იყო - ნაცისტური ხელმძღვანელობის სახით გამოჩნდა პარტნიორი, რომლის დახმარებითაც

შეიძლება განხორციელებულიყო ბოლშევიკური ზედაფენის ძველი იმპერიული ამბიციები, გაეფართოვებინათ „კომუნისტურ სამოთხეში“ ძალით შერეული ხალხები და ტერიტორიები. სწორედ ამ თვალსაზრისით, სტალინისა და ჰიტლერის მოკლევადიანი ინტერესები სრულად დაემთხვა ერთმანეთს.

სტალინთან შეთანხმების თანახმად, გერმანიის ხელმძღვანელობა ინარჩუნებდა მეგობრულ ნეიტრალიტეტს ბალტიისპირეთში საბჭოთა კავშირის აგრესიული მოქმედების მიმართ. ბალტიისპირეთის ქვეყნების დიპლომატიურ წარმომადგენელთა დემარშები გერმანიის საგარეო საქმეთა სამინისტროში შეეჯახა გერმანიის მხარის თავშეკავებულ რეაქციას. ბერლინის მითითებით გერმანიის საელჩოებიდან, რომელთაც მიმართეს ბალტიისპირეთის ქვეყნების დიპლომატებმა პროტესტის ნოტებით, მათ ეს ნოტები უკან დაუბრუნეს (СССР-Германия, 1989: 72-73). ამის შედეგი იყო ის, რომ 1940 წ. ივლისის ბოლოს კიდევ სამი ევროპული სახელმწიფო გაქრა ევროპის პოლიტიკური რუკიდან (Расила, 1996: 200). ბალტიისპირეთის ქვეყნების დაპყრობის თაობაზე, მოლოტოვმა თავის მოხსენებაში სსრკ უმაღლესი საბჭოს სესიაზე 1940 წ. 1 აგვისტოს საზეიმოდ განაცხადა: „...ამერიიდან საბჭოთა კავშირის საზღვრები გადატანილ იქნება ბალტიის ზღვის სანაპიროზე. ამასთანავე, ჩვენს ქვეყანას ბალტიის ზღვაზე ექნება თავისი გაუყინავი ნავსადგურები, რომლებიც ჩვენ ასე ძალიან გვესაჭიროება...“ („Правда“, 1940: 2 августа). მსოფლიო საზოგადოებრივმა აზრმა მკვეთრად დაგმო საბჭოთა კავშირის მოქმედება, შეაფასა ის აგრესიად და არ ცნო ბალტიისპირეთის სახელმწიფოების ანექსია.

1940 წლის ივნისის ბოლოს, ე. ი. ერთი თვით ადრე, ვიდრე გადაწყდებოდა ბალტიისპირეთის სახელმწიფოთა ბედი, საბჭოთა ხელმძღვანელობამ გაამჟღავნა თავისი სხვა ზრახვებიც. მოლოტოვმა გერმანიის ელჩ შულენბურგს განუცხადა იმის შესახებ, რომ ბესარაბიის საკითხის გადაწყვეტა ძალზედ გაჭიანურდა და საბჭოთა კავშირი მზად იყო გამოეყენებინა ძალა თუ რუმინეთის მთავრობა უარს იტყოდა მშვიდობიან შეთანხმებაზე. შულენბურგი ბერლინში გაგზავნილ დეპეშაში აღნიშნავდა, რომ საბჭოთა კავშირის პრეტენზიები ვრცელდებოდა ბუკოვინაზეც, სადაც უკრაინული მოსახლეობა ცხოვრობდა. თუმცა, ამ შემთხვევაში, ორი პარტნიორის ინტერესები ერთმანეთს შეეჯახა. შულენბურგი ძალზედ შეწუხებული წერდა ბერლინში: „მე მეშინია, რომ საგარეო-პოლიტიკური სიძნელეები რუმინეთისა, რომელიც ამჟამად გვამარაგებს ჩვენ სამხედრო და სამოქალაქო მრეწველობისათვის უმნიშვნელოვანესი ნედლეულის საკმაო რაოდენობით, სერიოზულად შეეხება გერმანიის ინტერესებს. მე .... ვთხოვე არ მიმართონ რაიმე გადამწყვეტ ნაბიჯებს, ვიდრე გერმანიის მთავრობა არ გამოიმუშავეს გარკვეულ პოზიციას საბჭოთა მთავრობის ზრახვების მიმართ. მოლოტოვი დამპირდა, რომ აცნობებს საბჭოთა მთავრობას ჩემი თხოვნის შესახებ, მაგრამ ამასთანავე აღნიშნა, რომ საკითხი ძალიან საჩქაროა. მოლოტოვმა დაამატა, საბჭოთა მთავრობა ელოდება, რომ გერმანია ხელს არ შეუძლის საბჭოთა აქციის გატარებას და მხარს დაუჭერს მას. საბჭოთა მთავრობა თავის მხრივ, - თქვა მოლოტოვმა, - ყველაფერს გააკეთებს რუმინეთში გერმანიის ინტერესების დასაცავად“ (СССР-Германия, 1989: 56-57).

ბუკოვინის საკითხთან დაკავშირებით გარკვეული დამაბულობა წარმოიშვა გერმანია-სსრკ ურთიერთობებში, რომელსაც შორს მიმავალი შედეგები ჰქონდა. როცა რიზენტროპმა გაიგო საბჭოთა ულტიმატუმის შესახებ რუმინეთისადმი - დაეთმო ბესარაბია და ჩრდილოეთ ბუკოვინა, ის ძალიან შეშინდა. მან სასწრაფოდ მისცა მითითება გერმანიის დესპანს რუმინეთში რჩევა მიეცა მთავრობისათვის მიეღო საბჭოთა ულტიმატუმი, რაც გააკეთა კიდევ რუმინეთმა 1940 წ. 27 ივნისს. მეორე დღეს, ბერლინში თავისუფლად ამოისუნთქეს, რადგან მთელი რუმინეთი არ აღმოჩნდა დაკავებული საბჭოთა ჯარებით და გერმანია არ აღმოჩნდა მოჭრილი ნავთობისა და სურსათის მდიდარი რესურსებისგან. ეს საკითხები აისახა მოლოტოვის მოლაპარაკებებში შულენბურგთან. საბჭოთა მხარე იცავდა თავის მოთხოვნებს, მაგრამ შეზღუდა ისინი გერმანიის ზეწოლის გამო. საბჭოთა კავშირს

გადაეცა ბუკოვინის მხოლოდ ჩრდილოეთი ნაწილი ქალაქ ჩერნოვცით, რის შედეგადაც მან მიიღო პირდაპირი რკინიგზის ხაზი ბესარაბიიდან ლვოვამდე ჩერნოვცის გავლით (СССР-Германия, 1989: 63).

1940 წ. ზაფხულ-შემოდგომაზე მეგობრული ურთიერთობები გერმანიასა და საბჭოთა კავშირს შორის გაუარესდა. ორივე ქვეყნის დიქტატორი ამკარად განიცდიდა უკმაყოფილების გრძნობას ერთმანეთის მიმართ. ჰიტლერი შეაშფოთა სტალინის სწრაფმა წინსვლამ დასავლეთისკენ, პირველ რიგში რუმინეთში, რომლის ნავთობის რესურსები აუცილებელი იყო გერმანიის რაიხის სამხედრო ეკონომიკისთვის. ამ რეგიონში სიტუაცია გართულდა იმითაც, რომ რუმინეთის ტერიტორიებზე პრეტენზიას აცხადებდნენ ბულგარეთი და უნგრეთი. რუმინეთთან მათი შეტაკების შემთხვევაში ჰიტლერს ემინოდა, რომ საბჭოთა ჯარები შეძლებდნენ მთელი რუმინეთის დაპყრობას (Гальдер, 1969: 114-115).

სრულიად ნათელია, რომ სტალინი ცდილობდა რაც შეიძლება მეტი ტერიტორიები ჩაეგდო ხელში აღმოსავლეთ ევროპაში, ვიდრე გერმანია დაკავებული იყო დასავლეთი ევროპით. მიუხედავად გერმანიის უკმაყოფილებისა, სტალინის პოზიცია იმაზე მეტყველებდა, რომ ის არც კი ფიქრობდა ჰიტლერთან დაპირისპირებას და ეს მალე გამოჩნდა კიდევ.

1940 წ. სექტემბრის ბოლოს მოხდა კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მოვლენა, რომელიც საერთაშორისო ურთიერთობებისთვის დიდ საფრთხეს წარმოადგენდა. 27 სექტემბერს ბერლინში ხელი მოაწერეს სამი სახელმწიფოს პაქტს (გერმანია, იტალია, იაპონია) 10 წლით (Гальдер, 1969: 448), მაგრამ ვერც ამ ფაქტმა დააფიქრა სტალინი. ის კვლავ ენდობოდა ჰიტლერს, რაც კარგად გამოჩნდა ამ ფაქტზე პოზიტიური რეაგირებით. საბჭოური პროპაგანდა ამ საგანგაშო მოვლენას - აგრესორი ქვეყნების ძალთა კონსოლიდაციას, აფასებდა, როგორც ნაბიჯს მიმართულს ინგლისისა და ამერიკის მუქარების წინააღმდეგ. ამის შესახებ გაზ. „პრავდა“ წერდა: „პაქტის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ ის ამკარად აღიარებს მის მონაწილეთა გავლენის სფეროებს და ვალდებულებას ერთობლივად დაიცვან გავლენის ეს სფეროები სხვა სახელმწიფოების თავდასხმისაგან, უწინარეს ყოვლისა, ინგლისის და მასთან თანამშრომლობაში მყოფი ამერიკის შეერთებული შტატების მხრიდან“ („Правда“, 1940: 30 сентября).

პაქტის სხვა მნიშვნელოვან თავისებურებას წარმოადგენდა მასში არსებული შენიშვნა საბჭოთა კავშირის შესახებ. პაქტში ნათქვამი იყო: „გერმანია, იტალია და იაპონია აცხადებენ, რომ ეს შეთანხმება არავითარ შემთხვევაში არ ეხება პოლიტიკურ სტატუსს, რომელიც ამჟამად არსებობს საბჭოთა კავშირსა და შეთანხმების მონაწილე თითოეულ სახელმწიფოს შორის. ეს შენიშვნა უნდა გავიგოთ ... როგორც სსრკ-ს და გერმანიას შორის თავდაუსხმელობის პაქტის ... ძალისა და მნიშვნელობის დადასტურება“ („Правда“, 1940: 30 сентября).

იმის მაგივრად, რომ განგაში აეტეხათ, საბჭოთა მთავრობასთან სრულ უნისონში მყოფ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს შეცდომაში შეჰყავდათ ქვეყნის საზოგადოებრივი აზრი, აღვივებდნენ ანტიბრიტანულ და ანტიამერიკულ ისტერიას, ხატავდნენ რა დასავლეთის სახელმწიფოებს საბჭოთა კავშირის მთავარ მტრებად. ამ უხეში შეცდომის შედეგებს სტალინი მოკლე დროში მოიმკის, როცა დიდი უბედურება დაატყდება თავს საბჭოთა ქვეყანას გერმანიის მუხანათური თავდასხმის შედეგად 1941 წ. 22 ივნისს.

დიდი ბრიტანეთის მიმართ საბჭოთა კავშირის ხელმძღვანელობის პოზიციის შესახებ იმ პერიოდში, ჩერჩილი წერდა: „მათი კომუნისტური მეხუთე კოლონა ყველაფერს აკეთებდა, რაც შეეძლო, იმისათვის, რომ ხელი შეეშალათ ჩვენი ქარხნების მუშაობისათვის. მათი რადიო შეურაცხყოფას გვაყენებდა და ცილს გვწამებდა. ისინი მზად იყვნენ, ნებისმიერ მომენტში მოეწესრიგებინათ ნაციტურ გერმანიასთან მრავალი მნიშვნელოვანი, გადაუწყვეტელი საკითხი და კეთილსასურველად შეხვედროდნენ ბრიტანეთის სახელმწიფოს საბოლოო მოსპობას“ (Вторая мировая война, 1990: 84).

ჩერჩილის დაკვირვებით, სტალინი „იმ დროს, 1940 წლის სექტემბრიდან იმ მომენტამდე, როცა ჰიტლერი თავს დაესხა მას 1941 წ. ივნისში ... იყო უგულო, ეშმაკი და ცუდად ინფორმირებული გიგანტი“ (Вторая мировая война, 1990: 85).

მიიღო რა გადაწყვეტილება თავს დასხმოდა საბჭოთა კავშირს, ჰიტლერი, ერთი მხრივ, ეწეოდა სტალინთან დეტალურად მოფიქრებულ მოლაპარაკებებს ერთობლივი პოლიტიკის შესახებ, რომელიც მიზნად ისახავდა ბრიტანეთის იმპერიის გაყოფას იმ პირობით, თუ საბჭოთა კავშირი შეუერთდებოდა სამი სახელმწიფოს პაქტს. მეორე მხრივ, ჰიტლერი ცდილობდა გაბატონებულიყო ბალკანეთზე, კერძოდ რუმინეთსა და საბერძნეთში, აგრეთვე უნგრეთში, იქ გერმანული ჯარების დიდი რაოდენობის თავმოყრის გზით სამხრეთ ფლანგზე - მნიშვნელოვან სამხედრო-სტრატეგიულ პლაცდარმზე, რომელიც იქმნებოდა საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ.

იმ მიზნით, რომ ამ რეგიონში მტკიცედ მოეკიდებინა ფეხი, გერმანიის დიპლომატია ხელოვნურად ქმნიდა იქ გადაუჭრელ პრობლემებს. 1940 წ. 30 აგვისტოს, ვენის არბიტრაჟის გადაწყვეტილების თანახმად, რუმინეთს ჩამოერთვა ჩრდილოეთ ტრანსილვანია 2,4 მილიონი მოსახლეობით და გადაეცა უნგრეთს (Дипломатический словарь, 1971: 294). ამ ფაქტმა გერმანიასა და საბჭოთა კავშირს შორის მტრობის მუდმივი წყარო წარმოშვა. 1940 წლის 1 სექტემბერს, შულენბურგთან შეხვედრისას მოლოტოვმა უსაყვედურა მას, რომ გერმანიის მთავრობა არღვევდა გერმანია-სსრკ თავდაუსხმელობის პაქტის მე-3 სტატიას, რომელიც ასეთ შემთხვევაში ითვალისწინებდა ურთიერთკონსულტაციებს.

1940 წლის სექტემბერში, გერმანიის შუამავლობით, რუმინეთს ჩამოართვეს და ბულგარეთს გადასცეს დობრუჯის სამხრეთ ნაწილი, რაც ასევე იქცა კონფლიქტის წყაროდ რუმინეთსა და ბულგარეთს შორის. სტალინმა კი მხარი დაუჭირა ბულგარეთის პრეტენზიებს სამხრეთ დობრუჯაზე. ამას დაემატა აგრეთვე საკითხი ფინეთის შესახებ. 1940 წ. 23 სექტემბერს გერმანიამ დადო შეთანხმება ფინეთთან ტრანზიტის შესახებ, რომლის მიხედვითაც ფინეთი გერმანიას უფლებას აძლევდა თავისი ჯარები გადაეყვანა ნორვეგიაში ფინეთის ტერიტორიის გავლით (Гальдер, 1969: 239).

1940 წლის 7-8 ოქტომბერს რუმინეთში შეიყვანეს გერმანიის სამხედრო ნაწილები. რუმინეთისა და გერმანიის ოფიციალური ინსტანციები ასე ხსნიდნენ მათ ჩასვლას: „რუმინეთში გაიგზავნენ მხოლოდ გერმანელი ოფიცერ-ინსტრუქტორები რუმინეთის არმიისათვის და სანიმუშო გერმანული ნაწილები, რომელთაც სასწავლო მიზნები აქვთ“. მოგვიანებით, სტალინისადმი გაგზავნილ წერილში, რიბენტროპი ამ აქციას ხსნიდა აუცილებლობით დაეცვათ ინგლისის თავდასხმისაგან რუმინეთის ნავთობის სარეწები და „დაეცვათ გერმანიის ინტერესები, რამდენადაც გერმანიის ეკონომიკა და ამ ტერიტორიების ეკონომიკა მჭიდროდ იყო დაკავშირებული ერთმანეთთან“ (СССР-Германия, 1989: 87).

უკვე 1940 წლის ნოემბერში, ჰიტლერს განზრახული ჰქონდა გაედიდებინა გერმანიის ჯარები რუმინეთში ათ დივიზიამდე (Гальдер, 1969: 235, 250). 1940 წლის ოქტომბერში ჰალდერი თავის დღიურში წერდა: „უნგრეთს სურს შეუერთდეს სამთა პაქტს. რუმინეთი და ბულგარეთი, როგორც ჩანს, აგრეთვე გამოხატავენ სურვილს შეუერთდნენ პაქტს“ (Гальдер, 1969: 182). მალე, გერმანიის ზეწოლით 1940 წლის 23 ნოემბერს სამთა პაქტს ხელი მოაწერა რუმინეთმა, 20 ნოემბერს - უნგრეთმა, 24 ნოემბერს - სლოვაკეთმა და 1941 წლის 1 მარტს ვენის შეთანხმების თანახმად - ბულგარეთმა. 1941 წლის 25 მარტს სამთა პაქტს შეუერთდა იუგოსლავია.

დასკვნები:

სოციალიზმის სისტემის მიმართ, დასავლეთის სახელმწიფოები მტრულად იყვნენ განწყობილი და ცდილობდნენ გერმანული ნაციზმის გამოყენებას მის წინააღმდეგ. ეს სტალინის ეჭვებს დასავლეთის მიმართ ამძაფრებდა და მტრულად განაწყობდა მათი პოლიტიკის მიმართ. აქედან გამომდინარე, სტალინი გერმანიასთან დაახლოების პოლიტიკას ხელს უწყობდა და დასაწყისში, არ მიაჩნდა ის საფრთხედ საბჭოთა კავშირისათვის.

1938 წლის მიუნხენის გარიგებამ სტალინის ეჭვები კიდევ უფრო გააძლიერა ლონდონისა და პარიზის მიმართ და მათ პოზიციაში დაინახა საფრთხე საბჭოთა კავშირისათვის. ამან განაპირობა ის შედეგი, რომ სტალინი დასავლეთთან დაახლოებას დ კავშირს უარყოფდა და პოზიციების განმტკიცებას ხედავდა გერმანიასთან დაახლოებაში, რაც დიდი შეცდომა აღმოჩნდა.

1939 წლის 24 აგვისტოს თავდაუსხმელობის პაქტის დადება გერმანიასთან სწორედ იმ მცდარი პოლიტიკის შედეგი იყო, რომელსაც სტალინი ახორციელებდა იმ პერიოდში. ბუნებრივია, სტალინი ხედავდა საფრთხის შესაძლებლობას გერმანიის მხრიდან, მაგრამ გადაჭარბებით აფასებდა დასავლეთის ქვეყნების უარყოფით დამოკიდებულებას საბჭოთა კავშირის მიმართ. ეს განაპირობებდა ჰიტლერთან კარგი ურთიერთობების შენარჩუნებას, მითუმეტეს, რომ ჰიტლერი ცდილობდა სტალინის ყურადღების მოდუნებას და აქედან გამომდინარე, ის მხარს უჭერდა სტალინის აგრესიულ დამოკიდებულებას მეზობელი ქვეყნების ხალხებისა და ტერიტორიების მიმართ. ასეთი ვითარების გამო, სტალინი მცდარად აღიქვამდა მოვლენებს და რეალურ პოლიტიკურ კურსს ვერ ახორციელებდა.

ეს ნიშნავდა, რომ სტალინის პოლიტიკამ გერმანიის მიმართ მცდარი ნაბიჯები განაპირობა, რაც სინამდვილეში, წარმოადგენდა პოლიტიკას, რომელიც ანგარიშს უწყევდა ორი დიქტატურის იმპერიული ამბიციების ერთობლიობას, გარიგებას ტერიტორიული დაპყრობებების შესახებ. ბალტიისპირეთის სახელმწიფოების ანექსია იყო სტალინის პოლიტიკის შედეგი, რომელიც დაგმო მსოფლიო საზოგადოებრივმა აზრმა, შეაფასა ის აშკარა აგრესიად და არ ცნო ბალტიისპირეთის სახელმწიფოების დაპყრობის ფაქტი.

სტალინის მცდარი პოლიტიკური კურსი კიდევ ერთხელ გამოჩნდა, როცა 1941 წლის 27 სექტემბერს ბერლინში ხელი მოაწერეს სამი აგრესიული სახელმწიფოს (გერმანია, იტალია, იაპონია) პაქტს 10 წლით. ეს მოვლენა აშკარად წარმოადგენდა დიდი საფრთხეს საერთაშორისო ურთიერთობებისათვის მთელ მსოფლიოში. იმის ნაცვლად, რომ დაეგმო აგრესორი ქვეყნების ძალთა კონსოლიდაციის ფაქტი, ოფიციალურმა მოსკოვმა დადებითი პოზიცია გამოხატა და ერთხელ კიდევ გაილაშქრა ინგლისისა და ამერიკის შეერთებული შტატების პოლიტიკის წინააღმდეგ. ეს იყო დიდი შეცდომა და მცდარი პოლიტიკური კურსი, რომელმაც ქვეყანა დიდი კატასტროფის წინაშე დააყენა.

გამოყენებული ლიტერატურა

- doicheri, I. (2014). *stalini*, II. tbilisi: gamomtsemloba “kartuli biographiuli tsentri”. (დოიჩერი, ი. (2014). *სტალინი*, II. თბილისი: გამომცემლობა “ქართული ბიოგრაფიული ცენტრი”).
- rizi I. (2016). *meore msophlio omi dakhurul kars mighma . stalini, natsistebi da dasavleti*. tbilisi: gamomtsemloba “damani”. (რიზი ლ. (2016). *მეორე მსოფლიო ომი დახურულ კარს მიღმა. სტალინი, ნაცისტები და დასავლეთი*. თარგმ. ინგლ., თბ.).
- svanadze I. (2010). *adolph hitleri*. politikuri biographia, tsigni II, raikhsprezidenti da phiureri. kutaisi: gamomtsemloba “mbm-poligraphi”. (სვანაძე, ლ. (2010). *ადოლფ ჰიტლერი. პოლიტიკური ბიოგრაფია, წიგნი II, რაიხსპრეზიდენტი და ფიურერი*. ქუთაისი: გამომცემლობა “მზმ-პოლიგრაფი”).
- Phukuiama, ph. (1997). *istoriis dasasruli da ukanaskneli adamiani*. tbilisi. (ფუკუიამა, ფ. (1997). *ისტორიის დასასრული და უკანასკნელი ადამიანი*. თბილისი).
- Вторая мировая война в воспоминаниях У. Черчилля, Ш. де Голя, К. Хелла, У. Леги, Д. Эйзенхауера*. (1990). М. ”Издательство политической литературы”.
- Гальдер Ф. (1969). *Военный дневник*. Пер. с нем., т. 2. М., Издательство “Воениздат”.
- Дипломатический словарь*, т. I. (1971). “М.: Издательство Политиздат”.
- История дипломатии*, т. III. (1965). М.: Издательство “Госполитиздат”.
- Киссинджер Г. (1997). *Дипломатия*. Пер. с англ., М.: Издательство “Аст”.
- «Правда», 2 августа 1940 г.
- «Правда», 30 сентября 1940 г.
- Расила, В. (1996). *История Финляндии*. Петрозаводск: Издательство “Петрозаводский государственный университет”.
- СССР-Германия. 1931-1941. *Документы и материалы о советско-германских отношениях с сентября 1939 по июнь 1941*, т. 2. (1989). Вильнюс: Издательство “Телекс”.
- Судоплатов, П. (1997). *Разведка и кремль*. М.: Издательство “Альгоритм”.